

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תשי"ג

(הנחה בלתי מוגה)

והחרים¹ הוי' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר גו' והכהו לשבעה נחלים גו'². הנה כתוב זה קאי על הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו, כמ"ש בתחילת הענין³ ויצא חוטר מגזע ישי וגו'. ותוכן הענין הוא, דכשם שכללות הגאולה דלעתיד תהי' כמו הגאולה דיציאת מצרים, כמ"ש⁴ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כמו כן גם הפרטים שהיו ביציאת מצרים יהיו ג"כ בהגאולה דלעתיד, וזהו"ע הבקיעה דלעתיד שהוא כמו קריעת ים סוף ביציאת מצרים, וכמו שמסיים בכתוב⁵ כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים. וצריך להבין, דמאחר שהבקיעה שתהי' בהגאולה דלעתיד היא דוגמת קריעת ים סוף שהיתה ביציאת מצרים, מהו טעם השינויים שביניהם, החל משינוי הא', שביציאת מצרים היתה הבקיעה רק בים, ולעתיד תהי' הבקיעה בים (והחרים הוי' את לשון ים מצרים) וגם בנהר (והניף ידו על הנהר). והנה, בפשטות אפ"ל הטעם, שביציאת מצרים עברו רק דרך ים סוף, ולכן הוצרכה להיות הבקיעה רק בים סוף, ולעתיד שיצאו מאשור וממצרים ומפתרוס גו' ומאיי הים⁶, יצטרכו לעבור גם דרך הנהר, ולכן תצטרך להיות הבקיעה בים ובנהר⁷. אמנם, לבד זאת שטעם זה אינו ביאור על שינוי הלשון בכתוב והחרים גו' והניף גו', שבים נאמר הלשון והחרים, שיש בזה ב' פירושים⁸, פירוש הא', והחרים מלשון יובש⁹, ופירוש הב', והחרים מלשון חרם¹⁰ גו' להוי'¹¹, ובנהר נאמר הלשון והניף, הנה עוד זאת, הרי ידוע שקריעת ים סוף לא היתה כשביל הצלת בני"י מהמצריים,

ליבשו כדי שיעברו בו גליות ישראל ממצרים, על הנהר — נהר פרת לעבור בו גליות אשור".

8) אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' קצא). המשך והחרים ע' א (סה"מ תרל"א ח"א ע' רנט).
9) תרגום יונתן ופרש"י עה"פ. וראה גם לקו"ת צו יח, ב.
10) בהר כז, כח.
11) מכלול ערך חרם. הובא באוה"ת והמשך הנ"ל שם.

1) על העתק הנחה שבספריית אגודת חסידי חב"ד — ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק: "תרל"א" (המשך והחרים תרל"א — סה"מ תרל"א ח"א ע' רנט ואילך).

2) ישע"י יא, טו.
3) שם, א.
4) מיכה ז, טו.
5) ישע"י שם, טז.
6) שם, יא.
7) ראה גם פרש"י שם, טו: "והחרים —

שהרי הרבה דרכים למקום, ובפרט ע"פ מ"ש בתוספות¹² שבאותו צד שירדו באותו צד עלו, דמזה מוכרח שקריעת ים סוף לא היתה בשביל ההצלה, אלא קריעת ים סוף הוא אחד מהענינים הרוחניים שהוצרכו להיות ביציאת מצרים [ובזה יובן מ"ש (בהגדה) אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו כו' דיינו, לפי שהענין דקריעת ים סוף לא הי' בשביל ההצלה, אלא הוא ענין רוחני שהוצרך להיות ביציאת מצרים]. ועפ"ז אינו מובן טעם השינוי שביציאת מצרים היתה הבקיעה רק בים, ולעתיד תהי' הבקיעה בים ובנהר. ועוד שינוי בין הבקיעה דיציאת מצרים להבקיעה דלעתיד, שבקריעת ים סוף נאמר¹³ הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו, שהבקיעה היתה (ע"י היד, אבל) גם ע"י מטה, משא"כ בהבקיעה לעתיד נאמר והניף ידו על הנהר, שלא תהי' ע"י מטה, כי אם ע"י היד בלבד¹⁴.

ב) ולהבין זה צריך להקדים תחילה הענין דקריעת ים סוף, היינו לשם מה הוצרך להיות קריעת ים סוף ביציאת מצרים¹⁵. והענין בזה, דהנה יציאת מצרים קשורה עם מתן תורה, כמ"ש¹⁶ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וקריעת ים סוף לא הי' בשביל הענין דיציאת מצרים עצמו (שהרי קריעת ים סוף הי' אחרי יציאת מצרים), אלא בשביל הענין דמ"ת¹⁷. ולכן, כדי להבין הענין דקריעת ים סוף שהי' בשביל מ"ת, יש להקדים תחילה הבנת הענין דמ"ת.

והענין בזה, דהנה ידוע שההתחדשות (דער אויפטו) דמ"ת הוא שנעשה ההתחדשות דגשמיות וחומריות עם רוחניות, שהרי קודם מ"ת לא הי' קשור וחבור דרוחניות עם גשמיות, כדאיתא במדרש¹⁸ משל למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים להוי' והארץ נתן לבני אדם¹⁹, כשבקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר²⁰ וירד הוי' על הר סיני, וכתב²¹ ואל משה אמר עלה אל האלקים. ואף שגם קודם

12) ערכין טו, א. וראה תו"א בשלח סב, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רנו. ד"ה והניף תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קצט). ועוד.
13) בשלח יד, כו.
14) ראה המשך והחרים הנ"ל ע' כה (סה"מ תרל"א ח"א ע' רפז ואילך).
15) ראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ב (פג, ב ואילך). המשך הנ"ל ס"ע א.
16) שמות ג, יב.
17) ראה לקו"ת צו יז, א. שער האמונה שם.
18) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.
19) תהלים קטו, טז.
20) יתרו יט, כ.
21) משפטים כד, א.

מ"ת, היינו בתחילת הבריאה, היתה ההתקשרות דרוחניות עם גשמיות, כמודגש בפרט בהאדם (שהוא עולם קטן²²) בהתקשרות הנשמה בגוף בכח המפליא לעשות²³, מ"מ, קודם מ"ת, גם כאשר הרוחני הי' בהגשמי ופעל בו, לא היתה הפעולה בגוף הגשמי, היינו שהגשמי נשאר בגשמיותו כמו שהי' קודם, ובמ"ת נתחדש שפעולת הרוחני בהגשמי היא בהגשמי עצמו. וזה שאמרו חז"ל²⁴ כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך, והיינו, דמעשה האבות לא הי' בגוף הגשמי, וכמו ריח שנרגש רק בשעת מעשה, אבל אח"כ כאשר לוקחים את הדבר לא נשאר ממנו מאומה, והוא לפי שגם בשעת מעשה הי' רק ריח בלבד, שאינו מציאות דבר ממשי, אבל אנו, לאחר מ"ת, שמן תורק שמך, היינו שהפעולה היא בגוף הגשמי, דמעשה המצוות לאחר מ"ת פועל בירור זיכוך וקדושה בגוף הדברים הגשמיים שבהם נעשית המצוה, ולכן נשאר ענין זה גם אח"כ, שזהו דין עפ"י נגלה שבמעשה המצוות נשאר קדושה בהדבר גם אחר מעשה המצוה²⁵. וכ"ז הוא לאחר מ"ת דוקא, שהרוחני נשאר בהגשמי גם אחר מעשה המצוה, ומכ"ש בעת מעשה המצוה, משא"כ בהמצוות שעשו לפניך האבות, אף שהיו אותם הענינים שניתנו אח"כ במ"ת, מ"מ, ריחות היו, שאחר עשיית המצוה לא נשאר שום דבר, וגם בעת עשיית המצוה לא היתה הפעולה בגוף הדבר הגשמי.

ופנימיות הדברים בזה, דקודם מ"ת היו אצילות ובי"ע ב' דברים נבדלים, והיינו שעולמות בי"ע היו כביכול כמו דבר נפרד, להיות אשר בבי"ע אין זה באופן דאיהו²⁶ וחיוהי וגרמוהי חד²⁷, ועוד זאת שאפילו עולם הבריאה הוא התחלה למציאות של רע, משא"כ באצילות נאמר²⁸ לא יגורך רע, ולכן לא הי' אפשר להיות חיבור אצילות ובי"ע. וההתחדשות דמ"ת הוא שיהי' חיבור אצילות ובי"ע, והיינו, דעם היות שגם לאחר מ"ת נשארים עולמות בי"ע כמו שהם, שאפילו עולם הבריאה הוא התחלה למציאות הרע, מ"מ, ההתחדשות דמ"ת היא אשר לאט לאט יושך אצילות בבי"ע ובי"ע יתעלה באצילות, עד שעולמות בי"ע ישתוו להיות כמו עולם האצילות.

22) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב).
 23) ראה אדר"נ ספ"א.
 24) ראה רמ"א אור"ח ס"ו סוס"א.
 25) שהש"ר פ"א, ג (א). וראה סה"מ
 26) ראה מגילה כו, ב. ועוד.
 27) תקו"ז בהקדמה (ג, ב).
 28) ראה תו"א וירא יג, ג. ובכ"מ.
 29) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, סע"ג
 ואלך. ואלך. תרע"ח ע' קסד ואילך.

ג) **והנה** כדי לפעול ההתחדשות דחיבור אצילות ובי"ע במ"ת, הוצרך להיות גם קודם מ"ת החיבור דאצילות ובי"ע לפי שעה. ובהקדים תורה היא מלשון הוראה²⁹, היינו שהתורה היא הוראה בחיים משעה שנולד עד ביאת המשיח, והסדר בהוראה הוא שבתחילה נעשה הדבר לפי שעה, ואח"כ נעשה בתמידות, וכמו בחינוך דקטן כו', וכמו"כ גם בחנוכת המזבח, שהקריבו קרבנות מיוחדים שלא היו אח"כ, היינו, שהיו גילויים ואורות נעלים לפי שעה, שע"ז יוכל להיות אח"כ הקרבת הקרבנות (גשמיים) תמידין כסדרן³⁰. וכמו"כ בנוגע למ"ת שנתחדש חיבור אצילות ובי"ע, שקודם מ"ת הוצרך להיות ענין זה לפי שעה. וזהו ענין קריעת ים סוף, שהר"ע חיבור אצילות ובי"ע לפי שעה, כהכנה לחיבור אצילות ובי"ע שנתחדש במ"ת.

והענין בזה, דהנה ים סוף הוא בחינת מלכות דאצילות, שהוא סוף כל דרגין דאצילות, וההפסק בין אצילות ובי"ע הוא בבחינת מלכות דאצילות, ששם נפסק עולם האצילות ומתחילים עולמות בי"ע, ולכן נקראת בחינת המלכות ים וארץ³¹. והנה, מלכות היא דיבור³², וענין הדיבור הוא גילוי לזולתו, דכאשר האדם רוצה לגלות לזולתו השכל וההרגש שלו, היינו בחינת מוחין ומדות, אזי המוחין ומדות מתלבשים באותיות הדיבור. אמנם, כללות הגילוי לזולתו, היינו מה שהזולת מקבל, הוא חיצוניות בלבד, וזהו שאמרו חז"ל³³ עד ארבעין שנין לא קאים אינש אדעתא דרבי, היינו, דעם היות שהרב מצדו רוצה לגלות לו, ולכן מסדר את הענין שכלי באותיות הדיבור שמכילים כל מה שרוצה לגלות לו, וכן התלמיד מצדו הוא בתנועה של ביטול אל הרב, ששומע את דברי הרב כמו שתלמיד צריך לשמוע, באופן ששפתותיו נוטפות מור³⁴, מ"מ, מה שמקבל הוא רק חיצוניות בלבד, שצריך להיות משך זמן עד דקאים אדעתא דרבי, ועד הזמן ההוא לא קאים אלא על החיצוניות בלבד. וכן הוא גם בבחינת מלכות דאצילות, דמלכות לית לה מגרמה כלום, ונקראת כנסת ישראל ע"ש שכונסת ואוספת כל הגילויים בתוכה, וממנה נמשך לבי"ע, אמנם, מה שנמשך לבי"ע הוא רק חיצוניות בלבד, דאף שבהעלם

32) בהבא לקמן — ראה שער האמונה פנ"ג (פד, ב).

33) ראה ע"ז ה, ב.

34) שה"ש ה, יג. וראה שבת ל, ב. וש"נ.

29) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ס' השרשים להרד"ק ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב.

30) ראה לקו"ת נשא כט, א"ב.

31) ראה סה"מ תרל"ה שם ע' רנט.

תרח"ץ שם ע' רא.

יש (בה) כל הפנימיות, מ"מ, מה שבא בגילוי מאצילות בבי"ע הוא רק החיצוניות בלבד, ואילו הפנימיות נשארת בהעלם. וכמו"כ הוא מצד עולם הבריאה כו'. וכיון שההתחדשות דמ"ת הוא שיהי' בבי"ע גם הפנימיות דאצילות, הנה קודם מ"ת הוצרך להיות קריעת ים סוף, שהו"ע החיבור דאצילות ובי"ע, כי קריעת הים, היינו קריעת ההעלם, שע"ז נעשה החיבור דאצילות ובי"ע. וחיבור זה נעשה בב' האופנים, אופן הא', שאצילות נמשך בבי"ע, ואופן הב', שבי"ע נתעלה באצילות, כמרומז בב' הלשונות שמצינו בקריעת ים סוף, דהנה כתיב³⁵ הפך ים ליבשה, היינו, שעיקר הנס הי' שנהפך הים ליבשה, שבחינת ההעלם בא בגילוי, וכתיב³⁶ ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, היינו, שעיקר הרבותא היא מה שבתוך הים הלכו ביבשה, שבתוך ההעלם עצמו הי' בחינת גילוי (כמבואר בזהר³⁷ וכתבי האריז"ל³⁸), ומבואר בחסידות³⁹ דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כיון שהחיבור דאצילות ובי"ע הי' בשני אופנים, שאצילות נמשך בבי"ע (הפך ים ליבשה, שבחינת ההעלם בא בגילוי), ובי"ע נתעלה באצילות (שבתוך הים הלכו ביבשה, שבתוך ההעלם עצמו הי' בחינת גילוי). אמנם, ההתחברות דאצילות ובי"ע בקריעת ים סוף היתה רק לפי שעה, ולכן אף שראתה שפחה על הים מה שלא ראה רבן של נביאים⁴⁰, ראתה דייקא בראי' חושיית, מ"מ נשארה אח"כ שפחה, לפי שהגילוי בקריעת ים סוף הי' רק לפי שעה. אך ע"י ההתחברות דאצילות ובי"ע לפי שעה בקריעת ים סוף, נעשה במ"ת החיבור דאצילות ובי"ע בתמידות ובתדירות.

ד) **והנה** כיון שההתחדשות דמ"ת הוא החיבור דאצילות ובי"ע עד אשר לאט לאט יהי' בי"ע כמו אצילות כנ"ל, לכן הנה עיקר העבודה היא עבודת הבריורים לברר ולזכך את עולמות בי"ע עד שיהיו כמו אצילות. ולכן, הנה עיקר לימוד התורה בזמן הזה הוא נגלה דתורה, בחינת עץ הדעת טוב ורע⁴¹, לפי שעל ידה הוא הברור דטו"ר, ולכן נתלבשה התורה גם בטענות של שקר כדי לברר אותם, וזהו שעיקר הלימוד עכשיו הוא נגלה דתורה, בשביל הבריורים, שיבררו ויזככו את

מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"א
 ע' רנח ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא
 ח"א ע' ריב ואילך. ע' רנ ואילך.
 40) מכילתא בשלח טו, ב.
 41) ראה זח"ג קכד, ב (ברע"מ). תניא
 אגה"ק סכ"ו.

35) תהלים טו, ו.
 36) בשלח יד, כב.
 37) זח"ב מח, ב.
 38) פע"ח שער חג המצות פ"ח.
 39) שער האמונה פנ"ד (פו, ב ואילך).
 וראה סידור (עם דא"ח) רפט, ד ואילך.

העולמות ב"ע עד שיהיו כמו עולם האצילות. אבל פנימיות התורה, אילנא דחיי⁴¹, נתגלה בביאת המשיח דוקא⁴², שזהו שטעמי תורה וטעמי מצוות לא נתגלו⁴³, והתגלותן תהי' לעתיד דוקא.

אך צריך להבין⁴⁴ מ"ש שטעמי המצוות לא נתגלו עכשיו, דלכאורה, הרי ידוע שבמתן תורה ניתנה גם פנימיות התורה, וכדאיתא בחסידות⁴⁵ שמתן תורה לא יהי' עוד הפעם, והוא לפי שגם פנימיות התורה ניתנה בשעת מ"ת, וכמו"כ הרי רע"ק רשב"י והאריז"ל והבעש"ט והרביים אחריו למדו וגילו פנימיות התורה, ומהו הפירוש שטעמי המצוות לא נתגלו עכשיו. ועם היות שמזה גופא שעכשיו עיקר הלימוד הוא בגליא דתורה בשביל הביוררים כנ"ל, מובן, שפנימיות התורה לא נתגלה עכשיו, שהרי איתא באגה"ק⁴⁶ שכשיושלם בירור הניצוצות ויופרד הרע מן הטוב ולא שלטא אילנא דטוב ורע אזי לא יהי' עסק התורה והמצוות לברר ביוררים כי אם לייחד יחודים עליונים כו' ע"י פנימיות התורה דוקא, וא"כ, כיון שעכשיו צריך ללימוד הנגלה בשביל הביוררים, עכצ"ל שלא נתגלה עדיין פנימיות התורה, מ"מ, עדיין אינו מובן, שהרי גם עכשיו יש ההתגלות דפנימיות התורה כנ"ל, ואף שלא יש השגת המהות, הרי מ"מ יש ידיעת המציאות עכ"פ, וא"כ מהו הענין שטעמי מצוות לא נתגלו עכשיו, ויתגלו בביאת המשיח דוקא.

(ה) **ויובן**⁴⁷ ע"פ המבואר בחסידות⁴⁸ בענין שמשיח ילמד תורה עם כל ישראל, שאין זה הלימוד דנגלה דתורה, שהרי אז בתח"מ יקומו תנאים ואמוראים, האבות ומשה רבנו, שיודעים את כל התורה כולה, וא"כ אי אפשר לומר דזה שמשיח ילמד תורה עם כל ישראל הוא נגלה דתורה, מאחר שהיו וישנם כאלו שיודעים את כל התורה כולה. ועוד זאת, דאיך אפשר להיות שאיש אחד ילמד עם ריבוי אלפים ורכבות. ובהכרח לומר, דזה שמשיח ילמד תורה עם כל ישראל הוא הלימוד

42) רש"י שה"ש א, ב. אותיות דרע"ק אות ז'.

43) ראה תקו"ז ת"ע (קל, ב). תניא אגה"ק ס"ט (קכח, א).

44) בהבא לקמן — ראה שער האמונה פנ"ח (צב, א ואילך).

45) ראה סה"מ תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו.

תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57 (השני). ועוד.

46) סכ"ו (קמה, א).

47) בהבא לקמן — ראה שער האמונה

פנ"ט (צב, ב ואילך).

48) שער האמונה פנ"ו ואילך. וראה

לקו"ת צו יז, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"א ע' רסד. ע' ער. סהמ"צ להצ"צ קיא, רע"א. סה"מ תרל"ה שם ע' רסז ואילך. תרח"ץ שם ע' ר ואילך. תרצ"ט ע' 207. ובכ"מ.

דפנימיות התורה. ועדיין צריך להבין איך אפשר להיות שאיש אחד ילמד עם ריבוי עצום של אנשים. אך הענין הוא, דהנה יש ב' אופני לימוד, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. הלימוד מלמטה למעלה הוא ענין הבנה והשגה, שמבין ומשיג את כל הענינים שיכול לתופסם, עד אשר בא להענינים שבהם צ"ל ענין של הפשטה כו'. ולימוד זה, מלמטה למעלה, הוא בחינת שמיעה, שעז"נ⁹⁹ אינו דומה שמיעה לראי'. והענין בזה, דכאשר שומע את הדבר, הנה אף שסיפרו לו את הדבר עם כל הפרטים, מ"מ, התפיסא שלו בהדבר אינה אלא מציאות הדבר, ולא מהות הדבר, וכמו"כ מה שהדבר תופס בו, אין זה בעצמותו, שההתפעלות שיש בשמיעה אינו דומה לההתפעלות דראי', היינו שההתפעלות דשמיעה אינה התפעלות עצמית, לפי שהענין אינו תופס את העצם שלו, ועד אשר במשך הזמן יכולים לסתור ולהפריך מה ששמע, דאף ששמע זה מאיש אמת שסיפר לו מה שהוא בעצמו ראה ונתקבל אצלו הדבר, מ"מ, במשך הזמן אפשר לסתור אצלו את הדבר, שיהיו לו ספיקות בהדבר, לפי שלא נתקבל בהעצם שלו. משא"כ כאשר רואה את הדבר, אזי רואה את מהות הדבר, ובאופן שתופס את העצם שלו, דכיון שהוא רואה את עצם ומהות הדבר, לכן בא הדבר גם בהעצם שלו. והנה, יש עוד הפרש בין ראי' לשמיעה, דע"י שמיעה תופס גם בריחוק, וע"י ראי' תופס בקירוב דוקא, שזהו גם שע"י שמיעה תופס בדבר רוחני (דאף שהתפיסה היא ע"י חושים גשמיים, מ"מ, עי"ז תופס בדבר רוחני), משא"כ ע"י ראי' תופס בדבר גשמי דוקא. ושני החילוקים הם תלויים זה בזה, דלהיות שבשמיעה תופס רק במציאות הדבר, לכן אפשר להיות גם בריחוק, משא"כ בראי' שתופס את מהות הדבר, צריך להיות בקירוב ובגשמיות דוקא. וכמו כן הוא גם בהשגה שהו"ע של שמיעה בלבד, שהרי גם ראיית עין השכל היא באופן של שמיעה בלבד, שמשגיג רק את מציאות הדבר (אבל במהות הדבר יש לו רק השערה בלבד), וההשגה בהדבר אינה אלא כפי מדידת והגבלת השכל, וכן בהאדם המשיג הרי זה באופן שאינו נתפס בעצמותו, והיינו שבהענינים שבו שהם למעלה ממדידה והגבלה, ומכ"ש מהמדידה והגבלה דשכל, הנה באותם הענינים לא נתפס הדבר, ולכן ההתפעלות דהשגה אינה כמו ההתפעלות דראי', שההתפעלות דהשגה אינה התפעלות עצמית, ולגבי ענינים של פועל ממש מספיק גם השגה, לפי שגם ענין הפועל אינו עצמי. משא"כ בראי' חושית, שהוא בחינת ראי' דחכמה,

(49) ראה מכילתא יתרו יט, ט. וראה תו"מ ח"ז ע' 199. וש"נ.

רואה את מהות הדבר, ונתפס בהעצם של האדם, וכמו שמצינו אצל האריז"ל⁵⁰ שהי' מתנמנם וראה במשך שעה או שתיים בריבוי גדול כ"כ עד שבשביל לדבר בזה בהבנה והשגה הי' צריך ס' או פ' שנה (כב' הגירסאות שבזה⁵¹). ובזה יובן מה שבכתבי האריז"ל ובחסידות מדובר גם בספירות ומדרגות נעלות שלא יכלו הנביאים להשיג במראה נבואתם, לפי שהשגת הנביאים היא ראי' חושית, וענין זה שייך עד לדרגא מסויימת כו', משא"כ בהשגה, וכמו"כ בראיית עין השכל שהוא רק השגת המציאות, אפשר להשיג במדריגות נעלות יותר, שזהו מה שחכם עדיף מנביא⁵². וזהו מה שמשיח ילמוד פנימיות התורה עם כל ישראל, דאף שגם עכשיו יש השגה כו', מ"מ, בביאת המשיח תהי' הראי' באלקות, ראי' חושית, דמעין זה הי' גם קודם, אבל רק אצל יחידי סגולה, ואצלם גופא רק לפרקים רחוקים, אבל בביאת המשיח יתחדש ענין הראי' בתמידות אצל כל בניי, שזהו מה שמשיח ילמוד תורה עם כל ישראל. וכיון שעצם הלימוד שמשיח ילמד עם כל ישראל יהי' נעלה יותר, יהי' גם אופן הלימוד באופן אחר לגמרי, ומשום זה יוכל ללמוד עם ריבוי עצום, ריבוי בכמות וריבוי באיכות.

ו) ועפ"ז יובן שכשם שקודם מ"ת הוצרך להיות קריעת ים סוף, כך צ"ל דוגמתו קודם התגלות פנימיות התורה ע"י משיח, אלא שיש שינוי בין הבקיעה שהי' ביציאת מצרים להבקיעה שתהי' בביאת המשיח, עלי' נאמר והחרים הוי' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר גו'. והענין בזה, כמשנת"ל שקריעת ים סוף הי' הכנה למ"ת שהוא חיבור אצילות ובי"ע, וכיון שההעלם על האורות דאצילות הוא ים סוף, בחינת מלכות, לזאת הוצרך להיות קריעת ים סוף, קריעת ההעלם, להסיר את הצמצומים וההעלמות הפרסאות והמסכים. אבל בביאת המשיח שיהי' אז ענין הראי', שהוא גילוי העצם, הנה על זה יש גם ההעלם דנהר, ולכן צריך להיות גם בקיעת הנהר. דהנה, ים הוא דיבור, ונהר הוא מחשבה⁵³, דים מקי וקיימא⁵⁴, ונהר הוא מלשון ונהרו אליו⁵⁵, דזהו מה שהדיבור

50) ראה פ"ח שער ק"ש שעהמ"ט פ"א. לאדמו"ר האמצעי פמ"ב. ובכ"מ.
 51) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א
 52) בטה"מ תש"א ע' 133. מקומות שצויינו
 בהערה 48.
 53) ב"ב יב, א. וראה תניא אגה"ק סי"ט
 (קכו, ב). לקו"ת ויקרא ה, סע"ד. מאמרי
 לאדמו"ר הזקן הקצרים ע' שנה. פירוש המילות
 54) ראה מקוואות פ"ה מ"ד. פרה פ"ח
 מ"ח.
 55) ישעי' ב, ב.

נקרא ים, לפי שדיבור הוא לזולתו ויש לו הפסק, ומחשבה נקראת נהר, לפי שמחשבה היא לעצמו ומשוטטת תמיד. והנה, אותיות המחשבה מעלימים על העצם, והיינו דלא רק אותיות הדיבור, אלא גם אותיות המחשבה, אותיות השכל כמו שהם בעילויים, הרי הם מעלימים על העצם. ולכן הנה קודם ביאת המשיח שיהי' אז גילוי העצם, יצטרך להיות מקודם ענין הבקיעה לא רק בהים, אלא גם בהנהר.

ז) **וזהו** והחרים הוי' את לשון ים מצרים, והחרים דייקא, שיש בזה ב' פירושים, מלשון יובש, ומלשון כל חרם להוי' (כנ"ל). והענין בזה, דמצרים קאי על עולמות ביי"ע, שהם בחינת מיצרים וגבולים⁵⁶. וכיון שקריעת הים הו"ע חיבור אצילות ובי"ע, הנה הסדר בזה שתחילה צריך להיות והחרים הוי' את לשון ים מצרים, והחרים מלשון יובש, עס זאָל ווערן אויס מציאות דבי"ע, ואח"כ יכול להיות הענין דוהחרים מלשון כל חרם להוי', שהו"ע החיבור עם אצילות. וממשיך בכתוב והניף ידו על הנהר, ידו דייקא, דבקריעת ים סוף הי' ג"כ ע"י מטה, משא"כ לעתיד תהי' הבקיעה רק ע"י יד. והענין בזה, דאמרו רז"ל⁵⁷ כשם שדרכו של כלב לרדות במקל כך הם (הרשעים) לוקים, וזהו שאמרו חז"ל⁵⁸ לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, ירגיז דוקא. וכיון שהצורך במקל הוא בשביל לרדות היצה"ר כו', לכן הי' ענין זה ביציאת מצרים, משא"כ לעתיד, שיעביר ה' את רוח הטומאה מן הארץ⁵⁹, לא יהי' צורך במטה, אלא והניף ידו דוקא. וכללות הענין דוהניף ידו על הנהר, בקיעת הנהר, הוא כדי שיוכל להתחדש ענין הראי' שהוא גילוי העצם (כנ"ל). וגם ענין זה יהי' בב' האופנים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה (ע"ד האמור לעיל בקריעת ים סוף), דזהו מ"ש והניף ידו על הנהר והכהו לשבעה נחלים, דנהר הוא המשכה מלמעלה למטה שהמים נגרים למטה, והכהו לשבעה נחלים הוא מלמטה למעלה (חסר קצת). וכל זה יתגלה ע"י משיח דוקא. והענין בזה, דהנה כתיב⁶⁰ הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד, שהוא למעלה מהאבות ומשה רבינו, ולמעלה גם מאדם הראשון⁶¹, שזהו"ע גבה מאד, מאד אותיות אדם, אבל בצירוף אחר שמורה על בלי גבול. ובזה גופא יש ב' דעות⁶², דעה א', שהוא למעלה מאדה"ר כמו שהי' אחר

56) ראה תו"א שמות מט, סע"ד ואילך.

60) ישעי' נב, יג.

דארא נז, ב ואילך. יתרו עא, ג"ד.

61) ראה רמ"ז לזח"ג רס, ב. סה"מ

57) ראה שמור"ר פ"ט, ב.

שצויינו בהערה הבאה.

58) ברכות ה, א.

62) ראה סה"מ תרל"ה שם ע' רסו.

59) ע"פ זכרי' יג, ב.

תרח"ץ שם ע' ר. ועוד.

החטא, ודעה הב' שהוא למעלה מאדה"ר גם כמו שהי' קודם החטא. וכללות הענין בזה, שבביאת המשיח יהי' גילוי העצם, וזהו שנקרא מלך המשיח, דמשה נקרא משה רבינו, דאף שנאמר⁶³ ויהי בישורון מלך, ולפי דעה אחת⁶⁴ קאי על משה, מ"מ, שם התואר שלו הוא רבינו, היינו, שעיקר ענינו שהוא רבינו, שענינו הוא לימוד, ענין ההשגה, משא"כ משיח לא נקרא משיח רבינו, אלא מלך המשיח, דמלך הו"ע רוממות ומקיף, כמ"ש⁶⁵ שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך⁶⁶, שהו"ע מקיף, ולכן נקרא מלך המשיח, לפי שגם הלימוד דמשיח יהי' בבחינת ראי' שהו"ע מקיף, אלא שמקיף זה יומשך גם בפנימיות, דזהו מ"ש ישכיל, ישכיל הוא מלשון מפעיל, היינו שענין הראי' יפעול בכל ישראל. וזהו גם מ"ש² והדריך בנעלים, דלהיות שכל ישראל יהי' אצלם בחינת הראי' שהוא גילוי העצם, לכן הנה כל ההשתלשלות ומלאכים כו', כל הענינים שמלבד בני ישראל, לא יוכלו לקבל מישראל כי אם ע"י לבוש, שזוהו"ע הנעלים. וכל זה יהי' בגאולה העתידה להיות במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו, שיהי' אז ראי' חושית, כמ"ש⁶⁷ וראו כל בשר (בשר דייקא) גו' כי פי הוי' דבר, שהוא כח הפועל בנפעל⁶⁸, ויהי' התגלות העצמות למטה.

(67) ישעי' מ, ה.
 (68) ראה תו"ח תצוה תפכ, א ואילך
 (בהוצאה החדשה — שכת, ב ואילך).

(63) ברכה לג, ה.
 (64) ראה רמב"ן עה"פ.
 (65) שופטים יז, טו.
 (66) סנהדרין כב, א. קידושין לב, ב.